

■ Türkiye'deki İnsan Hakları Savunucularının 2025 Yılında Karşılaştığı **Baskı, Engel ve Zorluklar**

TİHV
TÜRKİYE
İNSAN
HAKLARI
VAKFI

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Bu rapor, Avrupa Birliği (AB) tarafından desteklenen ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) tarafından yürütülen *Türkiye’deki İnsan Hakları Aktörlerinin Taban Merkezli Bir Yaklaşım*la Desteklenmesi ve Korunması Projesi kapsamında hazırlanmıştır. İşbu raporun içeriğinin sorumluluğu TİHV'e aittir ve hiçbir koşulda AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bu rapor, Türkiye’de son yıllarda artarak devam eden insan hakları savunucularına yönelik baskı, zorluk ve engelleri görünür kılmak ve insan hakları savunucuları ile dayanışmayı güçlendirmek amacıyla Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)* tarafından hazırlanmıştır.**

Bu rapor ile 2025 yılı boyunca insan hakları savunucularına ve insan hakları örgütlerine yönelik baskı ve engellemelerin belgelenmesi; yalnızca sayısal bir döküm sunmakla yetinmeyerek, baskıların hangi örüntüler üzerinden üretildiğinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Rapor, Doğu Anadolu, Ege, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara ve 2023 yılındaki depremlerden etkilenen illerin yer aldığı Deprem Bölgesi’nde, insan hakları savunucularına yönelik baskı ve zorlukları tespit etmek ve insan hakları savunucuları ile dayanışmayı güçlendirmek amacıyla kurulan Bölgesel Dayanışma ve İşbirliği Grupları tarafından edinilen verilere dayanmaktadır. Raporda yer alan insan hakları savunucularına yönelik insan hakları ihlallerine ilişkin veriler, 1 Mart 2025 ile 1 Aralık 2025 tarihlerini kapsayan döneme aittir.

Türkiye’nin pek çok düzenleme ile kalıcılık/süreklilik kazandırılan bir olağanüstü hal rejimi altında yönetilmekte olduğu ve kendisini belirsizlik, kuralsızlık ve keyfilik ile yeniden üreten böylesi bir rejim altında hak kullanımının istisna, insan hakları ihlallerinin ise kural haline geldiği bir gerçeklikte işbu raporda yer verilen insan hakları ihlallerinin ülke çapında yaşanan ihlallerin tamamını yansıtmadığı; kayıt altına alınamayan ya da aktarılması mümkün olmayan vakaların bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

* TİHV, 1990 yılından bu yana işkence görenlere ve işkence görenlerin yakınlarına tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri sunmakta ve işkenceyi önlemek için çalışmaktadır. Genel merkezi Ankara’da olan TİHV’in İzmir, İstanbul, Diyarbakır ve Van’da tedavi ve rehabilitasyon merkezleri bulunmaktadır. TİHV, kurulduğu günden bugüne, işkence ve diğer kötü muameleye maruz kalan yaklaşık 23.000 kişiye tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri sunmuştur. Bunun yanı sıra TİHV, 1999 yılında tamamlanarak ilgili Birleşmiş Milletler (BM) organlarına sunulan *İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu’nun* (İstanbul Protokolü) hazırlanmasında öncü rolünün yanı sıra, İstanbul Protokolü’nün 2022 baskısının hazırlanmasına katkıda bulunan dört sivil toplum kuruluşundan biridir.

** Bu rapor, Avrupa Birliği (AB) tarafından desteklenen Türkiye’deki İnsan Hakları Aktörlerinin Taban Merkezli Bir Yaklaşımla Desteklenmesi ve Korunması Projesi kapsamında hazırlanmıştır. 1 Ocak 2025 tarihinde başlayan bu proje, birçok yönden ve özü itibarıyla 1 Mart 2021 - 31 Ağustos 2024 tarihleri arasında TİHV tarafından yürütülen İnsan Hakları Aktörlerinin Salgın Sonrası Dönemde Taban Merkezli Bir Yaklaşımla Korunması ve Desteklenmesi başlıklı projenin güçlendirilmiş devamı niteliğindedir. 42 ay sürecek olan bu proje, Türkiye’deki insan hakları hareketinin güçlendirilmesi ihtiyacına yönelik yapılandırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

01 GİRİŞ

02 Yargısal Taciz

02 Gözaltı

04 Ceza Soruşturmaları

11 SONUÇ

07 Ceza Davaları

09 Sivil toplum örgütlerine yönelik yargısal taciz

09 Tehdit, Fiziksel Şiddet, Hedef Gösterme ve Misillemeler

10 Yasaklanan, Müdahale Edilen veya Engellenen Barışçıl Toplantı ve Gösteriler

Giriş

Türkiye'deki insan hakları savunucuları,¹ insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ile insan hakları ihlallerin önlenmesine yönelik yürüttükleri çalışmalar nedeniyle; özellikle de insan hakları ihlallerini kamuoyunda görünür kıldıkları ve yetkili makamların insan haklarına aykırı politika ve uygulamalarına karşı çıktıkları için çok yönlü baskı, engel ve zorluklarla karşı karşıya bırakılmaktadır.

İnsan hakları savunucularının maruz kaldığı yargısal ve idari taciz uygulamaları; tehdit, fiziksel şiddet ve hedef gösterme biçimindeki saldırılar ile insan hakları savunuculuğunun toplumsal alanda güçlenmesine katkı sunan barışçıl toplantı, gösteri ve yürüyüşlere yönelik engellemeler, TİHV tarafından hazırlanan bu raporda kapsamlı biçimde ele alınmaktadır.

Raporlama döneminde, insan hakları alanındaki faaliyetleri nedeniyle **en az 290** insan hakları savunucusu baskı, zorluk ve engellemelerden en az birine maruz kalmıştır. Benzer şekilde, raporlama döneminde **en az 7 örgüt**, insan hakları alanındaki faaliyetleri nedeniyle doğrudan ya da dolaylı olarak hedef alınmış, yargısal ve idari tacize maruz bırakılmıştır.

¹Türkiye'deki İnsan Hakları Aktörlerinin Taban Merkezli Bir Yaklaşımla Desteklenmesi ve Korunması Projesi ve bu proje kapsamında yürütülen tüm programlar, "insan hakları savunucusu" kavramının tanımında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 9 Aralık 1998 tarihinde kabul edilen [*Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunmasında Bireylerin, Grupların ve Toplumsal Organların Hak ve Sorumluluklarına İlişkin Bildirge'yi \(BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi\)*](#) esas almaktadır. Bu bildirgeyi esas alınarak hazırlanan [*İnsan Hakları Savunucularına İlişkin Avrupa Birliği Kılavuzu*](#)'nda da yer aldığı şekliyle, "İnsan hakları savunucuları, evrensel olarak tanınan insan haklarını ve temel özgürlükleri destekleyen ve koruyan bireyler, gruplar ve toplum organlarıdır. İnsan hakları savunucuları, medeni ve siyasi hakların geliştirilmesi ve korunmasının yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel hakların geliştirilmesi, korunması ve hayata geçirilmesi için mücadele ederler. İnsan hakları savunucuları aynı zamanda yerli topluluklar gibi grupların mensuplarının haklarını da savunur ve korurlar. Bu tanım, şiddete başvuran veya şiddet taraftarlığı yapan kişi veya grupları kapsamaz."

İnsan hakları savunucularına ve insan hakları örgütlerine ek olarak; **6 farklı şehirde**, insan hakları ihlallerine dikkat çekmek ve/veya insan hakları ihlallerini protesto etmek amacıyla organize edilen yürüyüş, toplantı, protesto gibi **en az 46 etkinlik** engellenmiştir.^{2 3}

Yargısal Taciz

İnsan hakları savunucularının yürüttüğü çalışmalar, yargı mekanizmalarının siyasal amaçlarla kullanılması yoluyla sistematik biçimde sekteye uğratılmaktadır. Bu çerçevede yargısal taciz, insan hakları savunucularının en sık karşılaştığı baskı ve engelleme biçimi olarak öne çıkmaktadır. Temelsiz ceza soruşturmaları ve davalar, hukuka aykırı ve keyfi gözaltı ile tutuklamalar, ayrıca sivil toplum kuruluşlarına yönelik soruşturma ve davalar bu tacizin başlıca görünümelerini oluşturmaktadır. Yargı araçlarının bu şekilde işletilmesi, yalnızca bireysel insan hakları savunucularını değil, genel olarak insan hakları alanındaki faaliyeti caydırmakta; insan hakları savunuculuğu ortamını kuşatma altına alarak sivil alanın giderek daralmasına yol açmaktadır.

Gözaltı, ceza soruşturması ve kovuşturmalar birbirlerini izleyen süreçler olduğundan ve bir insan hakları savunucusu, söz konusu süreçlere farklı zamanlarda maruz bırakılabildiğinden bu kategorideki veriler vaka bazında alınmıştır. Raporlama döneminde, insan hakları savunucularının yargısal tacize maruz bırakıldığı **299 vaka** kaydedilmiştir.

Gözaltı

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (MSHUS) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) başta olmak üzere Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri, hiç kimsenin keyfi biçimde özgürlüğünden mahrum bırakılamayacağını açıkça belirtmektedir. Türkiye aç-

² Bu veriler, proje kapsamında oluşturulan Bölgesel Dayanışma ve İş Birliği Grupları tarafından derlenmiştir. Veriler, grup üyelerinin, verilere konu insan hakları savunucuları ve yakınları veya avukatları ile yaptıkları görüşmeler, sınırlı medya taraması, illerde insan hakları alanında faaliyet gösteren diğer kurum ve kişilerle yapılan görüşmeler aracılığıyla elde edilmiştir.

³ İHV Dokümantasyon Merkezi, insan hakları savunucusu kavramını 1 No'lu dipnotta belirtilen tanıma uygun olarak kabul etmekle birlikte, merkezin hazırladığı "Yıllık İnsan Hakları Raporları"nda yer alan ihlaller farklı hak kategorilerine göre tasnif edildiği için bu raporda sunulan ihlal verileri ile farklılık gösterebilir.

sından bağlayıcı olan uluslararası insan hakları hukukuna göre, kişileri özgürlüğünden yoksun bırakma işlemleri hukuka dayanmalı ve keyfi nitelik taşımamalıdır. Buna göre, bir gözaltı işleminin açık bir yasal dayanağa sahip olması, nesnel olgulara dayalı makul şüphe bulunması ve meşru bir amaca ulaşmak için gerekli ve orantılı olması gerekmektedir. İnsan Hakları Konseyi ve İnsan Hakları Komitesi başta olmak üzere Birleşmiş Milletler'in (BM) çeşitli organları, ifade özgürlüğü, barışçıl toplanma ve insan hakları savunuculuğu dâhil olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasını engellemek veya cezalandırmak amacıyla gerçekleştirilen gözaltı gibi özgürlükten mahrum bırakmaya yol açan uygulamaların, iç hukuka dayanıyor olsa dahi, özünde keyfi olduğunu defalarca vurgulamıştır. Buna paralel olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Şahin Alpay/Türkiye, Selahattin Demirtaş/Türkiye (No. 2) ve Osman Kavala/Türkiye kararları başta olmak üzere Türkiye'ye ilişkin içtihadında, gerçek ve bireyselleştirilmiş makul şüpheye dayanmayan ya da siyasi saiklerle sürdürülen tutmanın AİHS'in 5. ve 18. maddelerini ihlal ettiğini; muhalefeti susturmak veya sivil toplumu caydırmak amacıyla uygulanan tutmaların hukuk devletiyle bağdaşmayan bir yetki kötüye kullanımı oluşturduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Ne var ki, tüm bu uluslararası ilkelere ve standartlara rağmen, insan hakları savunucularına yönelik keyfi gözaltı uygulamasının raporlama döneminde de devam ettiği kaydedilmiştir. Raporlama döneminde, **en az 81** insan hakları savunucusu gözaltına alınmıştır. Kaydedilen vakalarda, insan hakları savunucularının **en az 1 gün, en fazla ise 3 gün** gözaltında tutuldukları görülmüştür. Gözaltı uygulamalarının esasına bakıldığında ise insan hakları savunucularının, barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmak veya bu etkinlikleri gözlemlemek gibi meşru faaliyetleri gerekçe gösterilerek gözaltına alındıkları görülmektedir.

Çevre insan hakları savunucularına sistematik gözaltı

Hatay Samandağ Kurtderesi Mahallesi'nde yürütülen çevre mücadelesinde yer alan İlayda Çekiç ve Emir Döner, 25 Eylül 2025'te kolluk görevlileri tarafından gözaltına alındı. Arazilere kolluk eşliğinde girilmesine karşı yapılan barışçıl protestolar nedeniyle hedef alınan iki çevre insan hakları savunucusu, ifadeleri alınmadan serbest bırakıldı.

Aynı bölgede yürütülen çevre mücadelesi kapsamında 16 Ekim 2025'te İlayda Çekiç ve Tuncay Yılmaz gözaltına alındı. Bir gün süren gözaltının ardından serbest bırakıldılar. Bu tekrar eden müdahaleler, Kurtderesi'ndeki çevre savunucularına yönelik sistematik bir baskı örüntüsünü ortaya koymaktadır.

Ceza Soruşturmaları

En az 33 insan hakları savunucusu, insan hakları savunuculuğu faaliyetleri gerekçe gösterilerek başlatılan ceza soruşturmaları aracılığıyla yargısal tacize maruz bırakılmışlardır. Raporlama dönemine konu ilgili veriler incelendiğinde endişe verici bir örüntü ortaya çıkmaktadır.

BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi olarak bilinen ve insan hakları ile temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesinde bireylerin, grupların ve sivil toplum kuruluşlarının rolünü tanımlayan bildirgenin 6(c) maddesi, insan hakları savunucuları ile örgütlerine, insan haklarına fiilen ve hukuken uyulup uyulmadığını inceleme, araştırma, belgeleme ve değerlendirme; bu bulguları ve diğer uygun yolları kullanarak kamuoyunun dikkatini insan hakları ihlallerine çekme hakkını tanımaktadır. Bu hüküm, savunucuların ihlallere ilişkin çalışma yürütme ve bu çalışmaları toplumsal farkındalık yaratmak amacıyla paylaşma yetkisinin uluslararası hukuk tarafından güvence altına alındığını ortaya koymaktadır. Aynı bildirgenin 12. maddesi bu korumayı daha da genişleterek, herkesin tek başına veya başkalarıyla birlikte insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlallerine karşı barışçıl faaliyetlerde bulunma hakkına sahip olduğunu açıkça belirtmektedir (madde 12/1). Buna paralel olarak devletlere, bu hakların meşru kullanımına karşı yönelen şiddet, tehdit, misilleme, fiilî ya da hukuki ayrımcılık, baskı ve diğer keyfi müdahalelere karşı savunucuların etkin biçimde korunmasını sağlamak üzere gerekli tüm önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir (madde 12/2). Ayrıca bildirge, bireylerin ve grupların, devletin sorumluluğu altındaki ihlaller de dâhil olmak üzere insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlaline yol açan fiillere karşı barışçıl yollarla tepki gösterdiklerinde, ulusal hukuk tarafından etkili biçimde korunmalarının sağlanmasını da devletlerin yükümlülükleri arasında saymaktadır (madde 12/3). Her ne kadar bu bildirge Türkiye tarafından da kabul ediliyor olsa da kolluk görevlilerinin ve adli makamların, insan hakları savunucularının gözlemcilik faaliyetlerini giderek kriminalize ettikleri görülmektedir.

En az 14 insan hakları savunucusu, raporlama döneminde yürüttükleri gözlem çalışmaları gerekçe gösterilerek ceza soruşturmalarına maruz bırakılmıştır. Bu vakaların esasına bakıldığında ise insan hakları savunucularının, 19 Mart eylemleri ile LGBTİ+ haklarına ilişkin etkinliklere yönelik engellemeler sırasında meydana gelebilecek olası insan hakları ihlallerini belgelemek üzere alanda bulundukları için “kanuna aykırı toplantı ve

gösteri yürüyüşlerine katılarak ihtara rağmen dağılmamak" (2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, madde 32), "görevi yaptırmamak için direnme" (Türk Ceza Kanunu madde 265) ve hatta "terör örgütü propagandası yapmak" (3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu madde 7/2) şüphesiyle soruşturmalara maruz bırakıldıkları görülmüştür.

İzmir Barosu'na bağlı avukatların gözlem çalışması kriminalize edildi

24 Mart 2025 tarihinde İzmir'de, Ekrem İmamoğlu'nun gözaltına alınması ve tutuklanmasına karşı yürütülen protestolar sırasında İzmir Barosu adına alanda gözlemci olarak bulunan Av. Özkan Yücel'in de aralarında olduğu toplam sekiz avukat ev baskınlarıyla gözaltına alındı.

Baro tarafından görevlendirilmiş ve yalnızca gözlem faaliyeti yürüten bu avukatlar, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamında "ihtara rağmen dağılmamak" suçlamasıyla işlem gördü. Aynı gün içinde serbest bırakılmalarına rağmen haklarında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatıldı.

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Hapishane Komisyonu'nun çalışmaları terörizm ile ilişkilendirildi

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Hapishane Komisyonu üyesi Nihat Göktaş ile İHD üyesi Hülya Gerçek, 5 Mayıs 2025 tarihinde İstanbul'da evlerine yapılan polis baskınıyla gözaltına alındı. Göktaş ve Gerçek, "terörün finansmanının önlenmesi" gerekçesiyle yürütülen bir soruşturma kapsamında hedef alındı. Üç gün süren gözaltı süresinin ardından İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliği'ne sevk edilen Göktaş ve Gerçek hakkında tutuklama talebi reddedildi; ancak ev hapsi ve yurt dışına çıkış yasağı gibi ağır adli kontrol tedbirleri uygulandı.

İHD Merkez Yürütme Kurulu ve Hapishane Komisyonu üyesi Mehmet Acettin, mahpuslara yönelik insan hakları savunuculuğu faaliyetleri nedeniyle 2024 yılında gözaltına alındı ve 2025 yılında da devam eden bir yargı süreciyle karşı karşıya bırakıldı. Hakkında 6415 sayılı Kanun kapsamında "terörizmin finansmanı" suçlamasıyla dava açılan Acettin, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaktadır. 2024 yılının başında gözaltına alınıp ev hapsine alınan Acettin'in davası, 2025 yılı boyunca birden fazla kez ertelendi. Acettin'in yargılanmasına devam ediliyor.

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve adil yargılanma hakkına ilişkin uluslararası standartlar uyarınca lehte ve aleyhte delil toplamakla yükümlü olan soruşturma makamlarının, her iki olayda da İHD İstanbul Şubesi Hapishane Komisyonu'nun çalışmaları kapsamında mahpuslarla dayanışmak için gönderilen sembolik miktardaki paraların, "Hükümlü ve Tutukluların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımına Dair Yönetmelik" uyarınca hapishane idarelerine gönderildiğini ve bu idareler tarafından yönetildiği gerçeğini göz ardı ettiği kaydedildi.

Raporlama döneminde kaydedilen insan hakları savunucularına yönelik soruşturmalarda, en çok 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32. Maddesinde düzenlenen suça ("kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılarak ihtarla rağmen dağılmamak") atıfta bulunulduğu görülmüştür. **En az 97** insan hakları savunucusuna bu suçlama isnat edilmiştir. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Kanunu'nda yer alan çeşitli suçlamaların **en az 40** insan hakları savunucusuna isnat edildiği görülmüştür.

***Zorla kaybedilen Necmi Çağan için hakikat ve adalet talebine
"hedef gösterme" soruşturması***

İHD Hakkâri Şubesi, 28 Aralık 2024 tarihinde, 29 Aralık 1993 tarihinde gözüaltına alındıktan sonra zorla kaybedilen Necmi Çağan için hakikat ve adalet talebinde bulunulan bir basın açıklaması yaptı. Açıklamada, Necmi Çağan'ın zorla kaybedildiği dönemde Bitlis İl Güvenlik Komutanı olan Korkmaz Tağma'nın adı geçtiği için basın açıklamasını okuyan İHD Hakkari Şubesi Eş Başkanı Sibel Çapraz, "terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklamak veya yayınlamak veya bu yolla kişileri hedef göstermek" (3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu madde 6/1) şüphesiyle 26 Eylül 2025 tarihinde ifadeye çağrıldı. Basın açıklamasından bir yıl sonra başlatılan soruşturma, 30 Ekim 2025 tarihinde verilen "kovuşturmaya yer yok" kararıyla kapatıldı.

Sendikal mücadeleye gözaltı, ev hapsi ve hapis cezası

BİRTEK-SEN Genel Başkanı Mehmet Türkmen, 2025 yılı Şubat ayında Gaziantep'te sendikal faaliyetleri ve kamuoyuna yaptığı açıklamalar nedeniyle iki kez gözüaltına alındı ve ardından tutuklandı. Hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 301 ve 214. maddeleri kapsamında dava açıldı. 36 gün tutuklu kaldıktan sonra tahliye edilen Türkmen'e ev hapsi ve adli kontrol tedbirleri uygulandı. Gaziantep 55. Asliye Ceza Mahkemesi, Türkmen hakkında bir suçtan beraat verirken diğer suçtan 6 ay 7 gün hapis cezası vererek hükmü erteledi.

Tokat'ta işçi hakları alanında yürüttüğü çalışmalar nedeniyle Buse Kara, Kasım 2025'te Cumhurbaşkanına hakaret suçlamasıyla gözüaltına alındı. Hakkında ev hapsi ve elektronik kelepçe gibi ağır tedbirler uygulandı.

Ceza Davaları

Raporlama döneminde en az 173 insan hakları savunucusu, insan hakları alanındaki faaliyetleri gerekçe gösterilerek haklarında açılan ceza davaları aracılığıyla yargısal tacize maruz bırakılmışlardır. Raporlama döneminde insan hakları savunucularına yönelik ceza davalarının esasına bakıldığında ise insan hakları savunuculuğu faaliyetinin ve insan hakları savunucularının insan hakları ihlallerine dikkat çekmek için ifade özgürlüklerini kullanmalarının giderek kriminalize edildiği görülmektedir.

Avrupa Konseyi'nde Türkiye'deki işkenceyi anlatan Enes Hocaogulları tutuklandı

ÜniKuir Uluslararası Savunuculuk ve Kaynak Geliştirme Koordinatörü Enes Hocaogulları, Avrupa Konseyi'nde düzenlenen bir etkinlikten döndüğü sırada 5 Ağustos 2025 tarihinde Ankara Esenboğa Havalimanı'nda keyfi biçimde gözaltına alındı ve hukuki bir dayanak olmaksızın tutuklandı. Enes Hocaogulları hakkındaki soruşturma, 27 Mart 2025'te Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nde gençlik delegesi sıfatıyla yaptığı bir konuşmaya dayanmaktadır. Hocaogulları bu konuşmada Türkiye'de demokratik gerilemeye, muhalefet belediye başkanlarının görevden alınmasına ve 19 Mart 2025'ten itibaren gerçekleşen protestolara yönelik kolluk müdahaleleri sırasında işkence ve diğer kötü muameleyle varan güç kullanıldığına dikkat çekmiştir.

Enes Hocaogulları'nın bir kesim tarafından hedef gösterilmesinin ardından soruşturma başlatan savcılık, bu konuşmayı Türk Ceza Kanunu'nun 217/A maddesinde düzenlenen ve 2022'de yürürlüğe giren "halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" suçu kapsamında değerlendirdi ve Enes Hocaogulları'nın hapis cezasıyla cezalandırılmasını talep etti.

14 Ağustos 2025 tarihinde iddianameyi kabul eden Ankara 86. Asliye Ceza Mahkemesi, 8 Eylül 2025'te yapılan ilk duruşmada, tutukluluğun sürdürülmesinin ölçüsüz olacağını kabul ederek Hocaogulları'nın tahliyesine ve her ayın ilk pazartesi günü en yakın polis merkezine imza verme yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verdi.

Kovuşturmalar bağlamında insan hakları savunucularına yöneltilen suçlamalarda ise ceza soruşturmalarında gözlemlenen örüntünün burada da geçerli olduğu görülmüştür. Buna göre **en az 92** insan hakları savunucusu, "kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılarak ihtara rağmen dağılmamak" suçlamasıyla yargılanmış; **en az 40** insan hakları savunucusu ise çeşitli terörizm suçlamalarıyla yargılanmıştır.

Bununla birlikte, insan hakları savunucularının, adil yargılanma hakları ihlal edilerek uzun süredir devam ettirilen ceza davalarıyla taciz edilmesi uygulaması bu dönemde de devam etmiştir. **En az 73** insan hakları savunucusu, en eskisi 2016 esaslı olan ve raporlama döneminde de devam ettirilen davalarda hakim karşısına çıkmıştır.

Cumartesi Anneleri/İnsanları'na yönelik 4 yıl süren yargısal taciz

5 Ağustos 2018'de Galatasaray Meydanı'nda yapılmak istenen Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 700. hafta buluşması, Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na dayanılarak yasaklandı. Yasaklama kararına gerekçe olarak Galatasaray Meydanı'nın "kanuni toplantı alanı" olmadığı ve 48 saat önce bildirim yapılmadığı ileri sürüldü. Dönemin İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, yasaklama kararını savunurken Cumartesi Anneleri/İnsanları'nı "annelikten yararlanmak" ve "terörü anneliğin arkasına saklamak"la itham etti. Kaymakamlığın yasaklama kararı sonrası polis, buluşmadan saatler önce meydana yakın noktalarda toplanan kişilere işkence ve diğer kötü muameleye varan güç kullanarak müdahale etti. Aralarında Cumartesi Anneleri'nin de bulunduğu çok sayıda kişi gözaltına alındı. Bu müdahaleyi takiben Galatasaray Meydanı'ndaki buluşmalar süresiz biçimde engellendi; meydan bariyerlerle kapatıldı ve 24/7 polis konuşlandırıldı.

12 Ekim 2020'de İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu 46 kişi hakkında, 2911 sayılı Kanun uyarınca "silahsız olarak kanuna aykırı toplantı/gösteriye katılmak ve ihtara rağmen dağılmamak" suçlamasıyla iddianame düzenledi; iddianame İstanbul 21. Asliye Ceza Mahkemesi'nce kabul edildi ve yargılama başladı. Buna rağmen Anayasa Mahkemesi 16 Kasım 2022 tarihli Maside Ocak Kışlakçı kararında ve 29 Mart 2023 tarihli Gülseren Yoleri kararında yasak ve polis müdahalesinin toplantı ve gösteri hakkını ihlal ettiğini tespit ederek yeni ihlallerin önlenmesi için kararları idareye gönderdi.

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın yargılanmasına iki yıl daha devam edildi. Davanın karar duruşması, 14 Mart 2025 tarihinde görüldü. Mahkeme, 25 Ağustos 2018 tarihinde işkence ve diğer kötü muameleye maruz bırakılarak gözaltına alınan 46 kişiye isnat edilen suçun kanuni unsurlarının oluşmadığına kanaat getirdi ve herkes hakkında beraat kararı verdi. Mahkeme, kararında Anayasa Mahkemesi kararlarına atıfta bulunmadı.

Raporlama döneminde karara bağlanan **5 farklı davada toplam 55 insan hakları savunucusu**, kendilerine yöneltilen tüm suçlamalardan beraat etmiştir. Raporlama döneminde karara bağlanan **2 farklı davada ise insan hakları savunucularına toplamda 4 yıl 7 ay hapis cezası** verilmiştir.

Sivil toplum örgütlerine yönelik yargısal taciz

Aralarında İstanbul Barosu ve Tarlabası Toplumunu Destekleme Derneği'nin de olduğu en az 7 sivil toplum örgütü, doğrudan ve dolaylı olarak yargı tacizine maruz bırakılmışlardır.

Yaşam hakkını savunan İstanbul Barosu'na yönelik sistematik yargısal taciz

2025 yılında Türkiye'de İstanbul Barosu ve seçilmiş yönetimine yönelik başlatılan hukukî süreçler, baronun mesleki bağımsızlığına ve adil yargılanma güvencesine yönelik sistematik bir yargısal taciz örneğini ortaya koymuştur. 21 Mart 2025 tarihinde İstanbul 2. Asliye Hukuk Mahkemesi, Avukatlık Kanunu'nun 77/5 maddesi uyarınca İstanbul Barosu'nun seçilmiş başkan ve yönetim kurulunun görevden alınması kararını vermiştir. Bu karar, Baro'nun 21 Aralık 2024'te iki gazetecinin Suriye'de öldürülmesine ilişkin bağımsız bir soruşturma çağrısı içeren kamuoyu açıklamasının ardından alınmıştır. Açıklama, avukatlık mesleğinin evrensel normları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde yapılmış bir insan hakları müdahalesidir; buna rağmen karar, Baro'nun bağımsızlığını zayıflatma yönünde siyasi bir müdahale olarak değerlendirilmiştir.

Aynı kapsamda, Baro Başkanı Prof. İbrahim Kaboğlu ile yönetim kurulu üyelerine, açıklamaya ilişkin olarak "terör örgütü propagandası yapmak" ve "halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yaymak" suçlamalarıyla ceza davası açılmıştır. Savcılık bu kişiler hakkında 12 yıla kadar hapis ve siyasi yasaklar talep etmiştir. Bu süreçte İstanbul Barosu yönetiminin görevden alınmasına yönelik hukuk davası ve ceza davası paralel yürütülmüştür.

Tehdit, Fiziksel Şiddet, Hedef Gösterme ve Misillemeler

İnsan hakları savunucuları, insan hakları alanında yürüttükleri çalışmalar nedeniyle kamu görevlilerinin süreklilik arz eden tehdit ve hakaretlerine, fiziksel saldırılara, hedef göstermelere ve çeşitli misillemelere maruz bırakılmaktadır. Bu uygulamalar; savunucuların fiziki olarak izlenmesi, kolluk güçlerinin şiddetine uğramaları, sık ve keyfi kimlik kontrolleri ile Genel Bilgi Toplama (GBT) sorgularına tabi tutulmaları, zorla alıkonulmaları, işbirliği yapmaya zorlanmaları ya da kamu makamları tarafından açık biçimde hedef haline getirilmeleri gibi biçimler almaktadır.

En az 8 insan hakları savunucusu, kolluk görevlileri tarafından işkence ve diğer kötü muameleye maruz bırakılmıştır.

Diyarbakır'da ise en az 2 sivil toplum örgütü aktivistinin kendilerini kolluk görevlileri olarak tanıtan kişiler tarafından ısrarlı takibe ve tehditlere maruz bırakıldıkları kaydedilmiştir.

Yasaklanan, Müdahale Edilen veya Engellenen Barışçıl Toplantı ve Gösteriler

Raporlama dönemi boyunca barışçıl toplantı ve gösteri özgürlüğü, Türkiye genelinde yaygın ve sistematik biçimde sınırlandırılmaya devam etmiştir. İnsan hakları savunucuları, kadın ve LGBTİ+ örgütleri, emek ve çevre hareketleri ile yerel inisiyatifler tarafından düzenlenen basın açıklamaları, yürüyüşler, forumlar, anma etkinlikleri ve diğer barışçıl eylemler, mülki idare amirleri tarafından alınan yasak kararları ve kolluk güçlerinin fiilî müdahaleleri yoluyla engellenmiştir.

Raporlama döneminde kayıt altına alınan 59 vaka, barışçıl toplanma hakkına yönelik müdahalelerin istisnai değil, rutin ve öngörülebilir bir uygulama hâline geldiğini göstermektedir. Engellemelerin neredeyse yarısı Ankara'da gerçekleşmiştir. Ankara'yı İstanbul ve Van izlemektedir. Bu durum, başkentteki kamusal alanın özellikle sivil toplum ve hak savunuculuğu faaliyetlerine karşı yoğun biçimde kontrol altında tutulduğunu göstermektedir.

Engellenen eylemlerin büyük çoğunluğunun:

- insan hakları ihlallerine ilişkin basın açıklamaları,
- anma ve protesto etkinlikleri,
- kadın ve LGBTİ+ haklarına ilişkin eylemler,
- savaş karşıtı ve barış talepli açıklamalar,
- çevre ve yaşam alanlarını savunmaya yönelik protestolar olduğu görülmüştür.

Barışçıl etkinlikleri engellemeye yönelik müdahalelerin birkaç temel yöntem etrafında toplandığı görülmektedir:

- Mülki idare amirleri tarafından alınan genel veya süreli yasaklama kararları,
- Polis tarafından alanın kapatılarak herhangi bir yasaklama kararı belirtilmeden basın açıklamasına izin verilmemesi,
- Toplanma alanının, kolluk görevlileri tarafından etkinlik öncesi abluka altına alınması,
- Eylemcilerin, işkence ve diğer kötü muameleye varan güç kullanan kolluk görevlileri tarafından dağıtılması veya alandan uzaklaştırılması

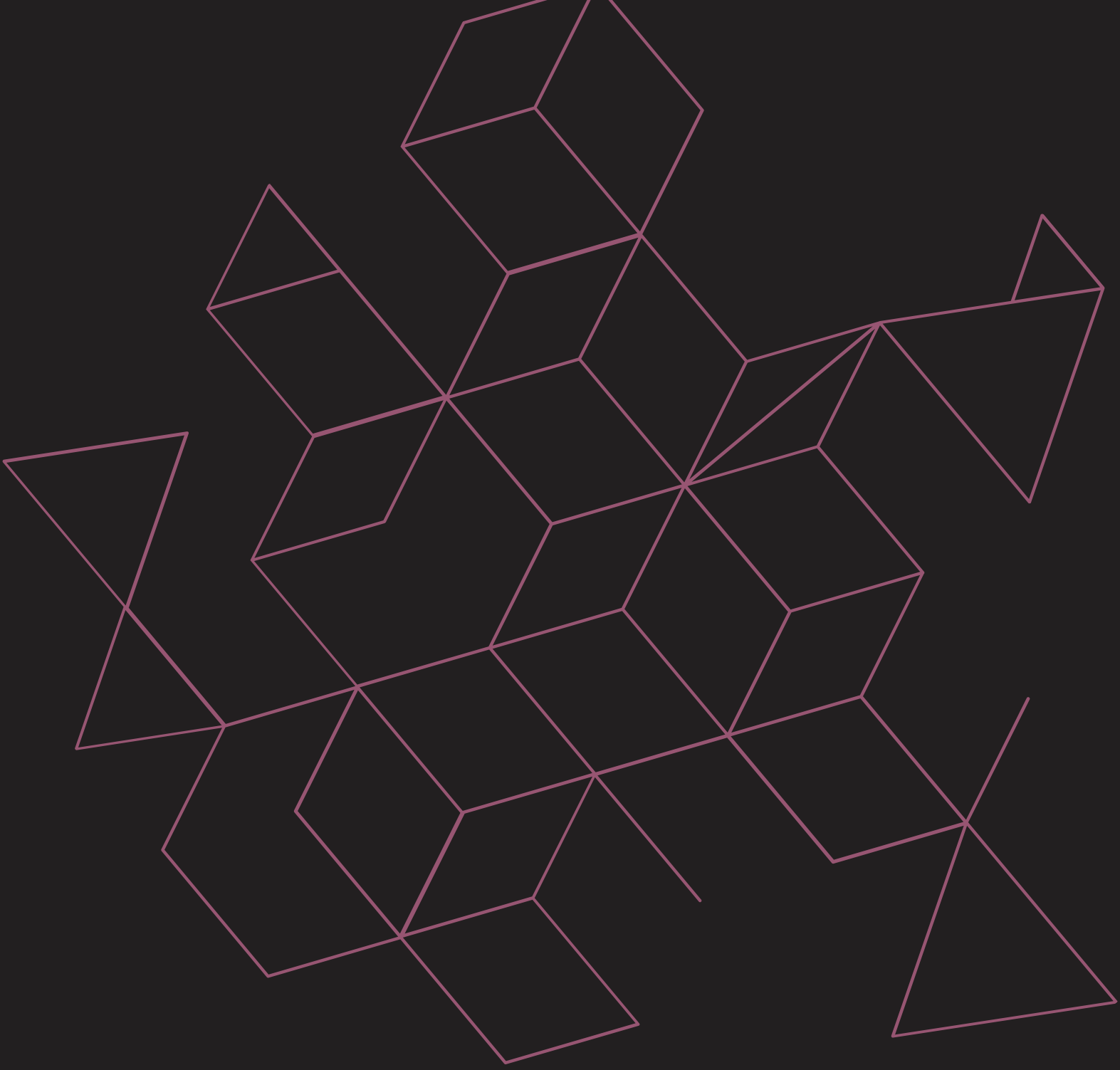
Bu yöntemlerin ise çoğu zaman birlikte kullanıldığı kaydedilmiştir.

Sonuç

2025 yılı boyunca insan hakları savunucularına ve sivil toplum aktörlerine yönelik baskı, zorluk ve engellemeler BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi ile BM İnsan Hakları Konseyi'nin 22/6 sayılı kararında güvence altına alınan ilke ve standartlarla yapısal bir uyumsuzluk içinde seyretmiştir.

Raporda ortaya konulan sayısal bulgular ve vaka örnekleri, insan hakları savunuculuğu faaliyetlerinin meşru niteliğinin fiilen tanınmadığını; bilakis insan hakları ihlallerini izleme, belgeleme ve kamuoyuna aktarma faaliyetlerinin yargısal ve idari araçlarla sistematik biçimde hedef alındığını göstermektedir. Oysa Bildirge'nin 1., 5. ve 6. maddeleri, insan haklarını koruma ve geliştirme, ihlalleri araştırma ve kamuoyunun dikkatine sunma ile barışçıl toplanma ve örgütlenme haklarını savunuculuğun ayrılmaz parçaları olarak tanımlar; 12. maddesi ise bu hakların meşru kullanımına karşı yönelen her türlü şiddet, tehdit, misilleme ve keyfi müdahaleye karşı devletlerin koruma yükümlülüğünü açıkça ortaya koyar. Buna rağmen 2025 verileri, insan hakları savunucularının sık ve tekrarlayan gözaltılarla, temelsiz soruşturma ve davalarla, uzun süren yargılamalarla ve ağır adli kontrol tedbirleriyle karşı karşıya bırakıldığını; bu uygulamaların birçoğunun dava açılmaksızın veya beraatla sonuçlanmasına karşın caydırıcı bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Konsey'in 22/6 sayılı kararıyla vurgulanan "güvenli ve elverişli bir ortam" yükümlülüğü, mevzuatın ve özellikle ceza hukukunun insan hakları savunuculuğu faaliyetlerini bastırmak üzere kullanılmaması gereği ile birlikte okunduğunda, raporda belgelendirilen örüntüler, uluslararası standartların ihlaline işaret etmektedir. Nitekim raporda kaydedilen yüzlerce yargısal taciz vakası, onlarca gözaltı ve çok sayıda engellenen eylem, savunucuların faaliyetlerini sürdürmelerini fiilen zorlaştıran, örgütlenme ve ifade alanını daraltan bir etki yaratmıştır. Bu tablo, BM metnlerinin misilleme ve gözdağına karşı mutlak yasak getiren yaklaşımıyla bağdaşmadığı gibi, adil yargılanma ve ölçülülük ilkelerinin de aşıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak 2025 verileri, Türkiye'de insan hakları savunucularının uluslararası hukukta güvence altına alınmış haklarını kullanırken karşılaştıkları baskıların münferit değil, öngörülebilir ve tekrar eden örüntüler halinde ortaya çıktığını; bu durumun hem insan hakları savunuculuğu faaliyetleri hem de sivil toplumun bütününe yönelik caydırıcı bir iklim yarattığını teyit etmektedir.

TİHV
TÜRKİYE
İNSAN
HAKLARI
VAKFI

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir